

Läsförståelse

Texthäfte

60 minuter

MODELLTEST

Del 1

Insändare 1:

I min ungdom tågluffade jag genom Europa. Det var billigt och enkelt, ett perfekt sätt att träffa nya människor och det var förstås mycket mindre belastande för miljön. Nattågen var allra bäst. Man steg på i Paris och vaknade i Madrid. Det bär mig emot att säga det men det var bättre förr. Att köpa utrikesbiljetter är mycket komplicerat och tidskrävande. (Jämför det med att köpa flygbiljetter. Det behövs bara en liten knapptryckning så är det klart.) Det är inte lätt att sätta sig in i tyska järnvägens biljettsystem men ägnar man lite tid åt det kan man hitta riktigt bra och billiga biljetter. Vi skulle åka till London för en tid sedan och vi fick lägga ner mycket tid på att söka upp en möjlig resrutt. Eftersom nattågen var borttagna fick vi sova en natt i Malmö så vi inte missade morgontåget från Köpenhamn, dagtåg genom Europa och till sist nattbåt över kanalen till London. Det tog två dygn! Jag låter kanske lite sur och gnällig men övernattningen i Malmö var egentligen bara trevlig, tågresan var inte långtråkig utan mycket givande och dyrt blev det faktiskt inte heller.

Johanna Pil

Insändare 2:

Överallt blir man uppmanad att skona miljön och inte ta bilen till jobbet. Det sätts upp biltullar, bensinskatten höjs, gator stängs av och parkeringsavgifterna är skyhöga. Men vad är alternativet? Tåg som aldrig kommer i tid, eller som inte kommer överhuvudtaget? Har man tur kommer det en ersättningsbuss men förmodligen får man stå ute på någon provisorisk busshållplats och vänta i regn och kyla ett bra tag innan den kommer. Den SJ-personal som dyker upp vet ingenting och kan inte svara på några frågor utan är lika okunniga som de stackars frusna passagerarna. Anledningen till alla uteblivna tåg tycks vara ett minst sagt bristfälligt underhåll av både spår och ledningar. En vacker dag kommer det väl att ske en olycka med dödlig utgång. Det kanske är det enda som kan få SJ att göra något. Eller det kanske är Banverket som sköter detta. Det verkar som om ansvaret bollas runt bland aktörerna. Snart vet de väl inte själva vem som ska göra vad.

Under det gångna året har jag drabbats av tågförseningar ungefär var tredje gång jag tagit tåget till jobbet. Mina chefer ser inte min strävan efter att vara miljövänlig som något positivt för mitt arbete utan de vill snarare att jag återgår till att ta bilen. Jag kan inte annat än att hålla med dem!

Lars Ås

Insändare 3:

När jag skulle åka tåg från Göteborg till Stockholm med SJ förra måndagen var det otroligt krångligt och dyrt. Jag var på tågstationen i god tid för att hinna med att köpa en biljett i biljettautomaten. När jag kom dit var biljettautomaten sönder och då blev jag tvungen att köpa biljetten i resebyrå istället. Det betydde att jag var tvungen att stå i kö i drygt 20 minuter (och nästan missade tåget!) och att jag fick betala 94 kronor extra. Jag förstår absolut inte varför SJ ville straffa mig och andra resenärer finansiellt när det inte var vårt fel – biljettautomaten hade ju gått sönder. Jag kände att jag istället skulle ha fått en ursäkt för att jag förlorade tid genom att stå i kö. Det var mycket stor besvikelse för mig som mångårig SJ-kund. Jag förväntar mig verkligen någon slags kompensation från SJ. Dessutom tycker jag att biljettsystemet behöver förenklas. Det är för komplicerat. Jag har många vänner som inte vill byta till tåg eftersom de inte vill lägga ner tid på att sätta sig in i biljettsystemet, vilket man faktiskt behöver göra om man alls bryr sig om pengar.

Kollektivtrafiken handlar för mig om att göra världen lite bättre – om att sänka utsläpp och nå klimatmålen tillsammans. Men SJ behöver bli mycket bättre om fler ska motiveras att åka kollektivt. I synnerhet behövs det mer kompetens med att hjälpa kunderna istället för att jobba emot dem som det kändes för mig.

Hans Qvist

Insändare 4:

Nu måste vi satsa på effektiva tåg. Det är hög tid att Sverige slutar snåla vad gäller järnvägsnätet och storsatsar på specialbyggda järnvägslinjer för höghastighetståg. Det kommer att kosta i början men när det är klart kommer vi alla att vara vinnare då vi kommer att spara tid och slippa mycket frustration.

Det finns mycket att lära av Japan på detta område där man har haft den så kallade Shinkansen-järnvägen i decennier. Rälsen går på upphöjda betongplattor så när det snöar faller snön ner i diken varifrån den enkelt kan skyfflas bort. Tågen har en väl tilltagen bredd och rymmer därför en stor mängd passagerare och sedan är de fantastiskt punktliga. Snittförseningarna per resa är under en minut. Jag har ingen aning om vad motsvarande genomsnittstid är i Sverige men oräkneliga är de gånger jag har stått och frusit på perronger i väntan på kraftigt försenade tåg och som en följd av detta både dragit på mig förkylningar och kommit för sent till möten. De japanska pendeltågen är så punktliga att man kan ställa klockan efter dem. Om ett pendeltåg mot förmodan skulle vara försenat mer än två minuter måste konduktören be om ursäkt fyra gånger. Det är kanske tur att vi inte har infört sådana regler hos oss för då skulle våra tågvärdar inte ha tid med så mycket mer.

Jag ser fram emot att i en inte allt för avlägsen framtid kunna förflytta mig med tåg från Göteborg till Stockholm på halva den tid det tar nu. Då skulle man kunna bo i Göteborg och jobba i Stockholm eller tvärtom och pendla dagligen.

Anni Lund

Del 2 och 3

Ingrid Bergman

Ingrid Bergman föddes i Stockholm den 29 augusti 1915 och var enda barnet till målaren och fotografen Justus S Bergman och tyskfödda Frieda Adler. Hon blev tidigt föräldralös – hennes mor gick bort när hon var i treårsåldern och hennes far 11 år senare – och hon växte upp hos släktingar.

Ingrid och Greta

När Ingrid var nio år anställde Justus Greta Danielsson som Ingrids guvernant. Greta var 18 år, studerade musik och drömde om att bli operasångerska. Greta, som spelade piano och sjöng tillsammans med Ingrid och Justus om kvällarna, blev alltmer en del av familjen. Hon tog ofta ut Ingrid för att se romantiska filmer och följde med far och dotter ut och badade om somrarna. Ingrid tyckte mycket om Greta, men hennes övriga släktingar ansåg att det var opassande att Greta och Justus umgicks så mycket privat och lyckades förmå Greta att flytta ut ur huset. Långt senare berättade Greta att Justus velat gifta sig med henne, men att familjens motstånd skulle ha gjort det alltför svårt för dem att leva tillsammans.

När Ingrid var tolv 12 år berättade hennes far att han led av magcancer. Tillsammans med Greta reste han till Tyskland för behandling, men återkom efter en tid för att ta farväl av Ingrid. Moster Mutti kom då till Sverige för att övertyga släktingarna om vikten av att låta Greta sitta tillsammans med Ingrid vid Justus dödsbädd. Justus Bergman dog 1929, 58 år gammal.

Den första filmen

När Ingrids far var död, försvann Greta ur hennes liv. Några år senare, år 1931, träffade Ingrid henne av en slump och fick veta att hon arbetade som statist vid olika filminspelningar. Hon berättade att hon filmade på nattklubbar, fester eller hotell. Det lät spännande och Ingrid frågade om hon fick hälsa på henne under inspelningen. Det fick hon och dessutom möjligheten att vara med som statist. Tillsammans med andra kvinnor skulle hon agera vilse i snöstorm och då se sjuk, hungrig och frusen

ut. Kvinnorna hade inga repliker, men sminkades under stor möda vita eller gula i ansiktet. Ingrid, som inte ville tvätta bort sminket efter tagningen, var mycket stolt då hon vandrade hemåt, fortfarande gulsminkad och med gaget på 10 kr i väskan.

Hos faster Ellen och farbror Otto

Efter faderns död flyttade Ingrid hem till sin religiösa ogifta faster Ellen. Ingrid kände inte samma värme i relationen med fastern som hon hade känt med sin far. Faster Ellen var vänlig, men samtidigt pryd och sedesam. En kväll när de två var ensamma hemma, fick Ellen problem med att andas och bad Ingrid att läsa högt för henne ur bibeln. När det blev allt svårare att andas ringde Ingrid sin farbror Otto för att be om hjälp, men trots läkarinsatser gick fasterns liv inte att rädda.

Efter Ellens död flyttade Ingrid hem till sin farbror Otto, hans fru Hulda och deras fem barn. Otto och Hulda var praktiskt lagda och tyckte att Ingrid skulle satsa på att bli sekreterare eller expedit i väntan på att bli gift. Otto Bergman var Ingrids förmyndare och ansvarade för de pengar som hennes far avsatt för hennes framtid. Han var medveten om att hans bror skulle ha önskat att Ingrid fått chansen att bli det hon ville, men Ingrids önskan att bli skådespelerska tyckte han inte om. Ingrid var dock så fast besluten att söka in på Kungliga Dramatens elevskola, att han inte kunde neka henne att pröva på. Men hon fick avge löftet att om hon inte lyckades vid första försöket, så skulle hon ge upp tanken på skådespeleriet.

Men Ingrid hade tur och vid 18 års ålder blev hon antagen vid Dramatens elevskola. Hon var mycket lycklig av allt hon fick lära sig, men lämnade skolan i förtid för att spela in sin första film, *Munkbrogreven* (1935), med bland andra Edvin Adolphson. Hon blev snart en efterfrågad favoritaktris hos filmbolagen och spelade med i ett dussintal filmer i Sverige, däribland Hjalmar Bergmans drama *Swedenhielms*.

Giftermål

År 1937 gifte sig Ingrid med den blivande neurokirurgen Petter Lindström, som hon hade träffat vid en blindträff arrangerad av hennes kusin Margit fyra år tidigare. Ingrid blev omedelbart förtjust i den långa, stilige "världsvane mannen", som hon tyckte han var på den tiden. Hon kände sig förlägen och trodde att han skulle bli besviken på henne då hon inte sa särskilt mycket under deras första träff. Petter Lindström, som var nio år äldre än Ingrid, var redan en känd tandläkare i Stockholm och Ingrid blev förvånad när han frågade om han fick ringa och bjuda henne på lunch igen. Det blev många luncher efter det och Ingrid som var häftigt förälskad var mycket lycklig.

Karriär utomlands

När Ingrid gift sig tog hon en paus från filmarbetet i mer än ett år och 1938 föddes dottern Pia. Senare samma år spelade hon in en film i Tyskland, vilket inledde hennes livslånga internationella karriär.

Hon kontaktades av Hollywood-producenten David O. Selznick, som erbjöd henne ett filmkontrakt och så småningom flyttade familjen till USA. Under långa tider var familjen dock uppsplittrad, då hon mest arbetade i Kalifornien och maken studerade medicin i New York. Petters första reaktion när han kom till New York var en besvikelse för Ingrid som älskade staden. Han avskydde staden, tyckte husen var smutsiga och han klagade i stort sett på allting. Petter var en känslig natur och det var

säkert inte lätt för honom att vara gift med en kvinna som uppvaktades på vita duken av en massa stiliga män och som började bli en ikon i filmvärlden.

Roberto Rossellini

En eftermiddag gick Ingrid och Petter på bio och såg en italiensk film och Ingrid blev helt tagen av vad hon såg. Hon blev mycket fascinerad av sättet att fånga och återge livet och när filmen var slut letade hon i eftertexterna och såg att regissörens namn var Roberto Rossellini. Även manuskriptet var av Rossellini. Dessutom var han producent och hade till och med skrivit musiken – han var ett geni! Senare fick Ingrid veta att den som skrivit musiken var Robertos bror Renzo Rossellini. Några månader senare, på besök i New York, såg hon ytterligare en fantastisk film av samma regissör och beslöt då att försöka ta kontakt genom att skriva brev till honom. Så här löd brevet han fick:

Bäste Mr. Rossellini,

Jag har sett Era filmer Rom – öppen stad och Befriande eld och uppskattade dem väldigt mycket. Om Ni behöver en svensk skådespelerska som talar flytande engelska, som inte har glömt sin tyska, som inte är särskilt bra på franska och som på italienska bara känner till "ti amo", är jag beredd att komma och spela in en film med Er.

Ingrid Bergman

Rossellini svarade och föreslog att hon skulle spela huvudrollen i en ny film, Stromboli. Ingrid Bergman blev fascinerad av beskrivningen som Rossellini gjorde av filmen och accepterade. I januari 1949 var Rossellini i New York för att hämta ett pris han fått från filmkritikerna i New York för "Paisà". Han fortsatte till Hollywood och träffade Ingrid Bergman där för att diskutera produktionen av Stromboli

Ett nytt liv med Rossellini

I mars 1949 åkte Ingrid till Italien för att träffa Rossellini och spela in filmen *Stromboli*. Hon förbluffades över det bländande mottagande som väntade henne i Rom med horder av paparazfotografer och beundrare. De åkte till vulkanön Stromboli i norra Sicilien, där de började filma. Ingrid Bergman spelade mot en amatörskådespelare som aldrig tidigare hade medverkat i en film. Rykten om en kärlekshistoria mellan Rossellini och Ingrid spred sig. Ön invaderades av nyfikna reportrar. Skvallertidningarna var fyllda av bilder på paret. Båda var redan gifta på var sitt håll och deras kärleksaffär blev en stor internationell skandal. En regissör med rykte om sig att vara kvinnotjusare och en stjärna som publiken avgudade. Nyheten spreds till Hollywood. Ingrid visade sig vara gravid och detta var den verkliga skandalen, eftersom Ingrid Bergman ju var gift med Petter och hade en tonårsdotter med honom. I USA höjdes krav på "bannlysning" av alla hennes filmer och hon valde att inte heller återvända dit förrän flera år senare. Paret fick sonen Roberto Ingmar Rossellini och senare tvillingarna Ingrid Isotta Rossellini och Isabella Rossellini.

Rossellini vägrade att låta Ingrid spela i andra än hans egna filmer, som varken konstnärligt eller ekonomiskt blev framgångsrika, men då den kände franske regissören Jean Renoir erbjöd henne en annorlunda komediroll 1956, lättade han på förbudet. Samtidigt inledde Rossellini under en filminspelning i Indien en kärleksaffär med en indiska, varpå skilsmässan blev ett faktum 1957.

Ingrids revansch

Med filmen *Anastasia* (1956) tilläts Bergman trots kvarstående moraliska motstånd återvända till Hollywoodbolagen. För den fick hon år 1956 sin andra Oscar men valde att inte själv komma till USA för att motta den, utan den mottogs av Cary Grant å hennes vägnar. Efter ytterligare en rad filmer fick hon en tredje Oscar för Bästa kvinnliga biroll i *Mordet på Orientexpressen* 1974.

Ingrid Bergman valde att förbli bosatt i Europa och 1958 gifte hon sig för tredje gången, nu med den svenske, internationellt verksamme teaterdirektören Lars Schmidt.

År 1967 återvände hon efter 25 år till svensk film. Hon hade länge framfört önskemål till sin namne, regissören Ingmar Bergman, om att få möjlighet att medverka i någon av hans filmer. Ett slags storartat slutkrön på hennes filmkarriär blev så rollen i hans *Höstsonaten* (1978), en av hennes mest inträngande rollprestationer någonsin.

Hon avled i London på sin födelsedag 1982, efter en tids sjukdom. Ingrid Bergman är en av de internationellt mest kända svenskarna och anses enligt American Film Institute vara en av de främsta skådespelerskorna genom tiderna.

Del 4

Bygglov

Att bygga en ny byggnad eller att öka volymen på huset kräver oftast bygglov. När man ökar volymen på huset kallas det för tillbyggnad. Det är byggnadsnämnden i hemkommunen som bedömer om det du ska bygga kräver bygglov. En tillbyggnad på maximalt 15 kvadratmeter får uppföras utan bygglov på ett en- eller två-bostadshus, men du måste göra en anmälan och invänta startbesked från byggnadsnämnden innan den byggs. Ligger byggnaden i ett område med detaljplan behöver du bygglov om du exempelvis vill byta färg på byggnaden, byta fasadbeklädnad (till exempel från puts till trä) eller byta material på taket (till exempel från tegel till plåt).

Om man ska ansöka om bygglov, måste ansökan vara fullständig. När ansökan bedöms som fullständig ska byggnadsnämnden skicka ett mottagningsbevis till den sökande så snart som möjligt. Att en ansökan är ofullständig kan innebära att den helt saknar någon uppgift eller ritning som krävs. Bygglövsbeslutet ges senast 10 veckor efter att ansökan blivit komplett. Om byggnadsnämnden behöver mer tid för att utreda ärendet kan det ta längre tid, men inte mer än 20 veckor totalt.

När ansökan uppfyller alla grundkrav och byggnadsnämnden har fått in eventuella synpunkter från grannarna kan nämnden fatta beslut om ditt bygglov. När du får ditt bygglov får grannar och alla inblandade antingen ett meddelande om att detta har skett, eller en kopia av själva beslutet skickade till sig. De som får ta del av beslutet har sedan tre veckor på sig att överklaga. Ett meddelande om beslutet publiceras även på Bolagsverkets webbplats. Överklagandetiden räknas från en vecka efter att beslutet publicerats. Om ingen överklagar vinner bygglövsbeslutet laga kraft. Det betyder att beslutet inte längre kan överklagas.